

Pere I atorgava el 1197 la Carta de Llibertats Comunals a Perpinyà i convertia aquesta ciutat en municipi. L'Ajuntament, aprofitant que es compleixen vuit-cents anys d'aquesta fita, a partir del 22 de febrer vol refermar la catalanitat i l'esperit democràtic de la ciutat.

Vuit segles de llibertats municipals

Perpinyà celebrarà, a partir del 22 de febrer, el vuitè centenari de la Carta de Llibertats Comunals, atorgada a la ciutat el 23 de febrer de 1197 pel rei Pere I. L'acte central de la commemoració s'escaurà el mateix dia 22, en ocasió del Consell Municipal Extraordinari. Els batlles de les principals ciutats de l'euroregió que formen Catalunya i les dues regions franceses de Migdia-Pirineus i Llenguadoc-Rosselló són convidats a l'acte, al qual també assistiran els presidents Jordi Pujol, Marc Censi i Jacques Blanc.

D'Alfons I a Pere I: la importància dels Pirineus. Quan el 25 d'abril de 1195 Alfons I moria a Perpinyà, deixava en heretatge al seu fill Pere tota una vida inspirada en la incorporació dels comtats ultrapirinencs a la Corona d'Aragó. Parlant d'això, En Soldevila ha escrit: "Alfons I va posar tota la Gàl·lia meridional, des de Niça, sotmesa el 1176, fins arran de l'Atlàntic, sota la seva senyoria. A Provença, a Millau, al Gavalvà i a la Roerga, regia directament o bé per algun procurador que ell hi hagués nomenat, com els seus germans Ramon Berenguer i Sanç, als quals va donar successivament el títol de comte de Provença, mentre ell usava el de marquès. Els marquesos de Busca, ja al Piemont, també esdevenien vassalls del català. A Montpeller la seva influència era decisiva. Els comtats de Rasès i de Carlat, els vescomtats de Nîmes, de Besiers i de Carcassona, el comtat de Foix, el comtat

de Bigorra i el vescomtat de Bearn, eren feus de la casa de Barcelona. Al Bearn, de més a més, apareix entronitzada una casa catalana d'alt llinatge, mitjançant el matrimoni de la vescomtessa Maria amb Guillem Ramon de Montcada, fill del gran senescal —un altre èxit aconseguit per aquest magnat durant la minoritat del comte-rei—. Amb raó ha pogut ésser qualificat

**Jaume Roure:
"Volem demostrar
a l'extrema dreta
que la nostra
ciutat ja té vuit
segles de
democràcia,
pau i tolerància."**

Alfons I d'Emperador del Pirineu".

No és estrany, doncs, que la política del seu fill Pere, s'encaminés alhora a reforçar i a ampliar aquests lligams. Així ha estat considerat un fet transcendental, l'aliança dels prínceps del casal de Barcelona amb els comtes tolosans, fins aleshores adversaris implacables dels dinastes catalans. Com el seu pare i el seu avi, Pere I, per tal d'aferrar la seva influència occitana, va recórrer a la política matrimonial. I aplicant-se-la a ell mateix i casant-se amb Maria de

Montpeller va incorporar la senyoria montpellerina a la corona catalana.

Tota aquesta política ultrapirinènica feia dels comtats del Rosselló i la Cerdanya autèntics punts capitals de suport, una mena d'alçaprem estratègic, que explicaria, entre més factors, les sovintejades estades d'Alfons I a Perpinyà i donaria raó del fet que fos aquí on el rei morís. Però, a més de les aliances matrimonials, l'estructuració dels territoris dins l'àmbit de la corona requeria, amb la mateixa fermesa, una vasta política d'acords puntuals, de concessions, de privilegis, d'atorgament de llibertats, de pactes, a fi que el rei pogués, així, garantir-se'n la seguretat que li havia de proporcionar la seva ordenació administrativa. Alfons I també havia tingut això en compte. I el seu fill Pere, tot i la seva curta vida al capdavant dels assumptes d'estat, no féu altra cosa que continuar-ho. I, així, quan el 23 de febrer de 1197, Pere I atorgava l'instrument de privilegi a la vila de Perpinyà, pel qual l'erigia en municipi, sembla evident la voluntat reial d'aferrar la fidelitat de la vila a la corona. Oimés si tenim en compte, com així s'ha interpretat, que el rei l'atorga per iniciativa pròpia.

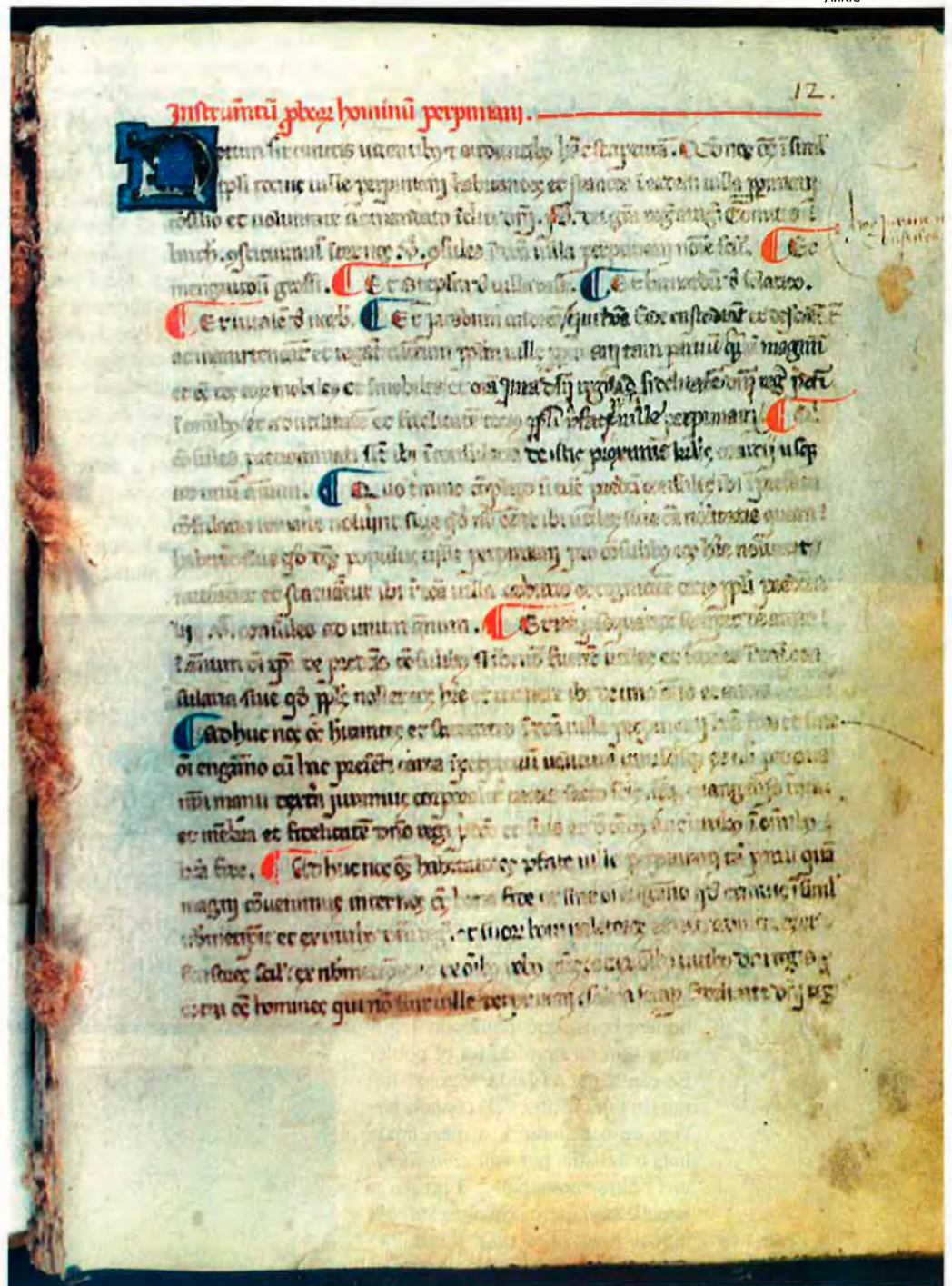
A Catalunya, hem de situar el moviment creador dels òrgans municipals a les poblacions dins un marc cronològic que s'emmarca i s'estén des de final del segle XII fins al tombant del segle XV.

Segons En Josep Maria Font i Rius, als seus *Orígenes del Règi-*

men *Municipal de Catalunya*, hi ha tres etapes principals. El primer període comprendria les darreres dècades del segle XII i es podria considerar una introducció d'aquest mateix procés. Aquí es creen els primers municipis, però sota formes encara provisionals. Per l'autor, "quasi tots van ser més tard reorganitzats i constituïts de manera més ferma en el segon període, que s'inicia entrat ja el regnat d'En Jaume I, cap a la meitat del segle XIII i ve a cloure's amb la Constitució de 1283, quasi coincidint amb la mort del successor d'aquell monarca". Finalment, hi hauria un tercer període, que abraçaria des de després d'aquella data, els segles XIV i XV, al llarg del qual es continuaran organitzant els municipis en localitats secundàries i districtes rurals.

La creació dels organismes municipals s'acostumava a realitzar per voluntat dels sobirans mitjançant concessions o privilegis emanats de llur lliure poder de disposició i com a mesura de govern o d'ordenament administratiu. Pel que pertoca al nostre cas, Tastu, a *Notice sur Perpignan*, i Brutails, en el seu *Etude sur la condition des populations rurales en Roussillon au Moyen Age*, arribaren a negligir el paper de l'acció de la vila de Perpinyà en l'obtenció del privilegi, car suposaven que les poblacions del Rosselló no havien tingut cap mena d'interès a aconseguir un règim jurídic propi, i que en algun cas, com és ara el de Perpinyà, el consolat havia estat imposat a la població.

En Font i Rius no dubta ni un moment a prendre sengles afirmacions per exagerades. I Alart, en els *Privilèges et Titres relatifs aux franchises, institutions et propriétés communales de Roussillon et Cerdagne*, consigna que "les comunes del Rosselló i la Cerdanya no es creen ni es desenvolupen sinó en virtut dels privilegis o concessions consentits pels sobirans o pels senyors. Aquestes fundacions i concessions eren, a més a més, dictades per les necessitats administratives o per l'interès evident del sobirà mateix; i des d'aquest punt de vista, hom pot assegurar

que els grups de població o comunitats munides de franqueses i de privilegis devien existir al Rosselló després del dia que aquest país fou arrencat de la dominació dels sarraïns". I Font i Rius hi insisteix, recordant-nos que l'aparició dels municipis catalans fou el fruit d'una organització administratiu i no pas d'una emancipació política.

El privilegi de Perpinyà. L'any

1197 va tenir lloc la institució d'un organisme municipal a les importants ciutats de Perpinyà i Lleida per Pere I. Per En Font i Rius, "en una i altra ciutat establia aquell monarca la forma de consolat, estesa a la saó per les regions mediterrànies veïnes". En Valls i Taberner i En Soldevila, en llur *Història de Catalunya*, també han vist aquesta influència en l'organització administrativa d'ambdues ciu-

L'Ajuntament de Perpinyà, entre altres activitats, ha preparat un arxiu-bus amb fotos del text de la Carta de Llibertats Comunals. L'exposició recorre les escoles de la vila.

Les autoritats de Perpinyà volen donar a conèixer l'aspecte històric de la ciutat. En aquesta celebració participaran també càrrecs electes d'arreu dels Països Catalans.

Pere I va atorgar els privilegis a Perpinyà per voluntat pròpia. El mateix any, creava òrgans municipals a la ciutat de Lleida.

tats, atès que el consolat resulta el "record de la vella tradició romana" i és "una institució que, provinent d'Itàlia del Nord, s'havia estès durant el segle XII pel migdia de França, i en 1197 fou concedida a Perpinyà i Lleida". La institució de Perpinyà, disposava per a aquesta ciutat que pogués adoptar una comissió de cinc cònsols (els primers dels quals foren Ermengol Gros, Esteve de Vilarsa, Bernat de Solatge, Vidal de Narbona i Jaume Andreu), elegits anyalment pels caps de família o homes bons, que regnessin i governessin en nom de tot el poble. En canvi, per a Lleida, segons afirma En Font i Rius, "els cònsols havien de ser quatre i, a més, auxiliats o assistits per vuit *consiliarii*, uns i altres nomenats pel rei per a aquell any, però encarregant als homes bons la facultat d'escollir-los en l'esdevenidor. No obstant el que pugui semblar a primer cop d'ull, en realitat, el consolat més externament venia a ser una nova forma de govern municipal". També aquí a Perpinyà, els veïns havien de jurar que defensarien els drets del rei com els seus propis contra tothom que no fos de la vila i, en cas de ser atacats, havien de procedir a la persecució del malfactor, cosa a càrrec dels cònsols, del batlle local i de tot el poble.

La importància del privilegi per-

pinyanès, ja la va remarcar el 1874 l'Alart, considerant que Perpinyà fou la primera vila erigida en comuna dins els estats d'Aragó, car Montpeller no ho farà fins el 1203 i la carta de Barcelona no és sinó del 1249. L'afirmació de l'Alart ha estat, posteriorment, assumida d'una forma general. Amb tot, En Font i Rius precisa: "és opinió corrent i difosa arreu que l'establiment del consolat a Perpinyà i després a Lleida pel rei Pere I, ambdós el 1197, foren les primeres fundacions de règim municipal en territoris catalans. Això és inexacte. Anterior a aquestes n'hi va haver d'altres, concedides a diverses localitats pel predecessor d'aquell monarca, Alfons I, i que no poden passar-se per alt en historiar la iniciació dels nostres municipis orga-

Cervera el 1182, que al·ludeix a una concessió anterior del mateix monarca a la ciutat de Girona, indicant que s'atorgaven a Cervera totes les franqueses, llibertats i bons usos continguts a la carta feta per a aquella ciutat. Girona, devia tenir ja el 1182, o tal vegada abans, una inicial organització local, segons sembla idèntica a la que després s'establí a Cervera".

Una altra característica remarcable del privilegi perpinyanès, és que s'aconseguí pacíficament. Mentre que l'Eduardo de Hinojosa, a l'*Origen del règim municipal en León y Castilla*, ens assegura que el moviment d'emancipació ciutadana a les principals ciutats lleoneses i castellanques de jurisdicció senyorial fou dut a terme amb lluites duríssimes, comparables a les mantingudes per les ciutats llombardes, les comunes del Nord de França, els municipis de Flandes o les ciutats de la vora del Rin, En Ramon Sala ens afirma que l'emancipació municipal occitana i catalana "es produeix de manera pacífica, tret de l'episodi de Montpeller i de les revoltes de Carcassona (1105 i 1125), vinculades més aviat a lluites entre senyors". Del mateix parer és En Font i Rius, per qui "a diferència del que s'esdevé a la majoria dels estats i països d'Europa, aquí [a Catalunya] no va acompanyada de moviments convulsius i lluites violentes de les ciutats contra llurs sobirans i senyors (...) En això és més semblant a les regions del Sud de França que no pas a les d'alguns altres regnes hispànics".

Pere I el Catòlic va convertir Perpinyà en municipi amb la intenció d'afermar la fidelitat de la vila a la corona.

ARXIU

nitzats. La primera població que, segons ens consta, va rebre un privilegi real per a organitzar-se corporativament i escollir uns magistrats propis fou Girona. Però només en tenim una referència –tot i que incontestable– en el privilegi donat amb la mateixa finalitat a

La iniciativa de la celebració i la seva vigència actual. La iniciativa de commemorar el "VIII Centenari de la Carta dels Prohoms de Perpinyà de 1197" parteix d'Unitat Catalana i és assumida i tirada endavant pel consistori municipal perpinyanès. En Jaume Roure, adjunt d'Afers Catalans de l'Ajuntament de Perpinyà, ha manifestat a EL TEMPS que "la iniciativa es troba en la línia, pactada pel batlle, de retolar els carrers, ensenyar el català, senyalitzar el nom de Perpinyà/Perpignan, i sobretot de fer saber que Perpinyà és Cata-

ARXIU / CARME PUERTOLAS

ARXIU

ARXIU

lunya. A més la commemoració va lligada a Pere el Catòlic, comte de Barcelona i rei d'Aragó. Era un home molt fort i, tot i que el seu regnat va durar poc, l'home va fer coses interessants, com dotar Perpinyà, el segle XII, del primer consell municipal. És cert que hi ha cartes municipals atorgades abans que no a Perpinyà a unes altres viles, però no són idèntiques a la nostra: en va tenir Niça, però s'ha de dir que l'havien pagada".

"Si volem celebrar-ho és perquè som conscients de la transcendència històrica que el fet comporta. Es tracta de les nostres llibertats comunals, de democràcia, de pau i de tolerància, que avui encara necessitem. I com que tenim, ara com ara, una forta pujada de l'extrema dreta aquí, volem demostrar que la nostra cultura ja té vuit segles de democràcia, pau i tolerància. I per això convidem també els presidents de les Balears, del País Valencià, de Catalunya, del Principat d'Andorra: perquè ens interessa molt el que dirà En Pujol".

"De fet, l'acte del dia 22 només és la inauguració i la cerimònia oficial, però la celebració durarà tot l'any. Volem que tot l'any Perpinyà estigui impregnada del vuitè centenari. Així, després de l'acte, un arxiu-bus, amb fotos del text de la carta, amb referències a la pau, a la llibertat i a la democràcia, anirà a través de les escoles de la vila amb un electe de Perpinyà la Catalana per explicar l'aspecte històric del que ens ha passat en aquest moment, però també per parlar del consell municipal avui i dels valors democràtics que l'inspiren".

"Nosaltres pensem que la presència d'un centenar d'alcaldes del Principat de Catalunya serà un moment fort, perquè això vol dir

que, aquí, Perpinyà s'implica totalment dins la xarxa de les ciutats mitjanes de Catalunya".

En Jacques Blanc, ex-ministre francès, i actual president de la Regió Llenguadoc-Rosselló, així mateix, ha manifestat: "Perpinyà la catalana juga també la carta de la preservació i la valoració d'un patrimoni d'una qualitat i d'una ri-

A diferència d'altres indrets, com les ciutats de Castella i Lleó, el privilegi perpinyanès s'aconseguí pacíficament.

quesa excepcionals, voluntat que rep tot el suport de la Regió, atès que es tracta d'una iniciativa que es correspon amb la seva política de reordenació equilibrada i harmoniosa del territori regional."

"Vull fer palès el meu desig que el vuit-centè aniversari de la Carta de les llibertats municipals de Perpinyà sigui el garant dels nostres èxits futurs, atès que compartim la mateixa força: caràcter, saber fer, i una ambició: l'ambició de fer front als reptes del futur".

D'una faisó semblant s'ha expressat també En Joan Pau Alduy, batlle de Perpinyà, pel qual "la modernitat dels valors expressats en la Carta ha de conferir a aquesta data un lloc molt important en la memòria col·lectiva de la vila

i també en el futur de la nostra societat". Per l'Alduy, l'elecció dels cònsols, per iniciativa i amb el coneixement de tot el poble, que estipula la Carta, és "el símbol de l'emancipació política dels perpinyanesos. Això significa per a la ciutat les primeres albers de la democràcia local i de la representativitat". En l'escrit de presentació dels actes commemoratius, Alduy remarca molt especialment que "la concessió de la Carta municipal de Perpinyà encara és més destacable pel fet que es va obtenir pacíficament i gratuïtament. Amb la fortalesa que li dona la seva història, la ciutat de Perpinyà també ha estat des de sempre terra d'acollida per a moltes persones a la recerca de noves esperances. I durant vuit segles els valors del poble català han persistit sense interrupció. La ciutat no pot sinó enorgullir-se d'aquests vuit-cents anys de llibertats municipals impregnades de valors universals de tolerància, pau i llibertat, valors que encara avui sovint es veuen amenaçats.

"La celebració del vuit-centè aniversari de la Carta de les llibertats municipals de Perpinyà és també un formidable estímul per a combatre amb energia l'esperit de frontera que endanya l'expandiment lliure de les persones i de les cultures. Hem de convertir aquest vuit-centè aniversari en un esdeveniment popular per tal que el seu ressò inciti la població a una reflexió profunda i constitueixi una referència ferma per a una joventut sovint mancada de referents".

Jordi Bilbeny

D'esquerra a dreta, Joan Pau Alduy, batlle de Perpinyà, Jaume Roure regidor de la capital del Rosselló, i Jacques Blanc, president de la regió Llenguadoc-Rosselló. La iniciativa d'aquesta celebració, d'Unitat Catalana, va ser acceptada pel consistori municipal.

Moneda amb la imatge d'Alfons I, pare de Pere I. 'L'emperador del Pirineu', com ha estat qualificat aquest monarca, va morir a Perpinyà.